

СПРАВЕДЛИВІСТЬ ЯК ПРИНЦИП ЮРИДИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Шелевер Наталія Василівна

*кандидатка юридичних наук, доцентка,
доцентка кафедри адміністративного,
фінансового та інформаційного права
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
м. Ужгород, Україна*

Дуже часто в науковій літературі, в нормативних актах та у ЗМІ ми зустрічаємо термін «справедливість». Це і «справедливість закону», «справедливість судового рішення», «справедливість пенсій», «справедливість війни», тобто питання справедливості є досить актуальним для нашого суспільства.

Усі реформи в нашій державі зводяться до питання справедливості. Судова реформа, яка проводиться в Україні, також не залишає осторонь питання справедливості. Насамперед, справедливість є принципом юридичної відповідальності. Справедливість юридичної відповідальності є важливою складовою комплексної проблеми справедливості права.

Ідеї справедливості юридичної відповідальності пронизують усі галузі законодавства, а прояв справедливості юридичної відповідальності виражається в ідеї соціальної рівності людей, поваги до прав та свобод людини і громадянина. Справедливість юридичної відповідальності – це форма вираження справедливості права. Вона сприяє охороні і задоволенню інтересів суспільства, прав і свобод людини та громадянина, регулює суспільні відносини. Проблема справедливості юридичної відповідальності пронизує правотворчу, правозастосовну та правоохоронну діяльність.

Справедливість юридичної відповідальності передбачає пропорційність вчинків та їх оцінки, співвідношення між працею і винагородою, правопорушенням і відповідальністю. Справедливість юридичної відповідальності закріплена і у Конституції України. Так, у відповідності до ст. 61 Основного Закону «ніхто не може бути притягнений до юридичної відповідальності одного виду за одне й те

саме правопорушення»¹. Згідно п. 7 ст. 14 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права «ніхто не повинен бути вдруге засуджений чи покараний за злочин, за який він уже був остаточно засуджений або виправданий відповідно до закону і кримінально-процесуального права кожної країни»².

Принцип справедливості юридичної відповідальності – це системоутворюючий принцип, суть якого полягає у відповідності інституту юридичної відповідальності моральним нормам і цінностям, категоріям добropорядності, розумності.

Суть справедливості юридичної відповідальності полягає в тому, що суд при прийнятті рішення повинен об'єктивно оцінювати правопорушника та здійснене правопорушення, адже, суд є останньою надією для громадян. Якщо суд приймає несправедливі рішення, то ніякої довіри з боку суспільства до нього не буде. І тоді кожен шукає незаконні шляхи, щоб домогтися прийняття судом потрібного рішення. Тому необхідним кроком з боку законодавця є удосконалення чинного законодавства та боротьба з корупцією.

Окрім цього, будь-яке судове рішення буде ефективним лише в тому випадку, якщо застосується принцип справедливості юридичної відповідальності. Рішення суду має бути законним та справедливим, порушені права та свободи людини і громадянина повинні бути відновлені. У такому випадку досягається мета судочинства. Якщо судові рішення справедливі, а винна особа притягнута до справедливої юридичної відповідальності, то зростає довіра людей до судової системи.

Юридична відповідальність є справедливою у тому випадку, коли виконуються такі вимоги як відсутність зворотної сили закону, який встановлює чи підвищує відповідальність, недопустимість повторної відповідальності за одне і те саме правопорушення, відповідність покарання скоєному злочину, обов'язковість відшкодування шкоди потерпілому.

Правова політика держави повинна базуватися на справедливості юридичної відповідальності і в першу чергу вона має спрямовуватися на удосконалення законодавства щодо закріплення даного принципу. Недооцінювання ролі та значення справедливості юридичної

¹ Konstyutsiia Ukrainy [The Constitution of Ukraine]. (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80/card2?lang=en> [in Ukrainian].

² Mizhnarodnyi pakt pro hromadianski i politychni prava [International Covenant on Civil and Political Rights] (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text [in Ukrainian].

відповідальності негативно впливає на реалізацію правопорядку, законності та здійснення правосуддя в державі.

Юридична відповідальність буде ефективною лише тоді, коли принципи гуманізму та справедливості будуть застосовуватися системно, тобто разом з іншими принципами відповідальності. Ігнорування такого підходу може спричинити порушення прав і свобод людини та громадянина.

Справедливість юридичної відповідальності – це заснована на нормах юридичної відповідальності система морально-правових вимог, що виражають відповідність правопорушення і відповідальності, правомірної поведінки і винагороди за неї. Умови та підстави притягнення до юридичної відповідальності та її здійснення мають бути рівними для всіх суб'єктів, які вчинили правопорушення. Юридична відповідальність повинна бути спрямована на відновлення прав, свобод і законних інтересів, порушених винною особою.